

Gastdocenten, stages en leerlinggesprekken: meer aandacht voor LOB bij het vak bedrijfseconomie

Marc den Elzen en Yen Tran

Meer dan een op de drie oud havoleerlingen switchte of stopte in 2018 na een jaar met een hbo-studie in de sector economie. Dat is een hoger percentage dan bij andere hbo-sectoren. Kan een betere loopbaanoriëntatie en -begeleiding bij de vakken economie en bedrijfseconomie leerlingen helpen bij hun studiekeuze? Wat kun je doen als docent?

Yen Tran, docente economie en bedrijfseconomie op het Joke Smit College en Marc den Elzen, leerplanontwikkelaar economische vakken bij SLO, schrijven over inspirerende voorbeelden uit de praktijk. Van gastdocenten in de klas tot snuffelstages bij bedrijven. Lees meer over de laatste onderzoeken, kaders voor lesontwerp en voorbeeldmateriaal waar je met jouw klas mee aan het werk kunt.

Oriëntatie op studie en beroep

Goede loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is belangrijk: het kan een verkeerde studiekeuze voorkomen. Switch en uitval is er in alle soorten en maten en het is daarom beter om te voorkomen uitval en niet te voorkomen uitval of switching van elkaar te onderscheiden. Het

is bijvoorbeeld jammer als een leerling tien weken na aanvang van de studie accountancy ontdekt dat werken met cijfers saai is. Of dat juist blijkt dat de studie veel meer behelst dan het werken met cijfers. Dat het interpreteren en het vertalen van cijfers naar de ondernemer zelf belangrijk is en dat dit toch echt ook 'soft skills' vraagt. Dit voorbeeld lijkt al meer op te voorkomen uitval. Het beeld dat de leerling van een beroep en daarmee van een studie had, had ondervangen kunnen worden door bijvoorbeeld het matchingsgesprek of door expliciete aandacht binnen het vak bedrijfseconomie zelf. En dat kan bij veel beroepen in de economische sector. Want laten we wel wezen: binnen het vak bedrijfseconomie is sprake van domeinen die veelal een-op-een zijn te koppelen aan hbo-opleidingen. Bovendien is in het examenprogramma bedrijfseconomie onder sub domein A4, oriëntatie op studie en beroep expliciet als eindterm genoemd. In lijn met eerder onderzoek van het LAKS (2013; 2016) en de VO-raad (2014), blijkt dat een groot deel van de docenten geen aandacht besteedt aan het onderdeel oriëntatie op studie en beroep. En dat terwijl aandacht voor LOB juist voor leerlingen nuttig kan zijn, zo blijkt ook uit een studie van Yates en Bruce (2017). De vraag is dus: hoe pas je LOB toe in de lessen bedrijfseconomie?

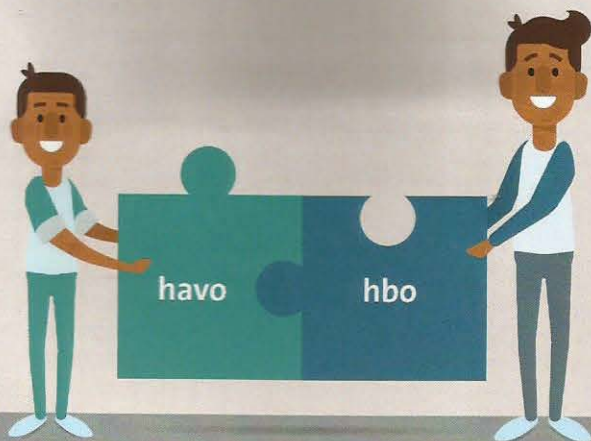
LOB in de lespraktijk

De meest eenvoudige manier om LOB-activiteiten te integreren tijdens de lessen is het verwijzen naar relevante beroepen en studies als bepaalde lesonderwerpen aan bod komen. In de les heb je als docent vaak ook dergelijke gesprekjes met leerlingen als je tijdens het maken van opgaven rondloopt. Ook na de les kan een leerling even blijven hangen om iets op dat vlak met jou als vakdocent te bespreken. De vraag is dan wel of je antwoord recht kan doen aan de huidige context waarin het beroep nu en in de toekomst wordt uitgevoerd. Om recht te doen aan het LOB-element speelt daadwerkelijke interactie met professionals een grote rol (McEvoy et al, 2018). De nadruk van deze interactie ligt dan op het delen van werk- en leerervaringen in een persoonlijke en contextuele setting en het begeleiden van loopbaanontwikkeling. Wat betekent dit dan concreet voor het lesontwerp?

Hiervoor beschrijven we een praktijkcasus die geïnspireerd is op onderzoeken van Akos et al. (2018) en Meijers & Kuijpers (2014). We bekijken de implementatie van deze casus tijdens de les en de reflectie van leerling en gastdocent. Het basisidee voor het lesontwerp is het maken van een vertaalslag van het beroepsonderwijs naar het voortgezet onderwijs. Een vertaalslag die nodig is omdat leerlingen in het voortgezet onderwijs over andere kennis en vaardigheden beschikken dan studenten in het hbo. Om deze vertaalslag te laten zien, presenteren we één concreet lesontwerp waarin leerlingen in groepjes van drie of vier leerlingen onder begeleiding van een professional samenwerkten aan een praktijkcasus (Tran, 2019).

Marc den Elzen is leerplanontwikkelaar economische vakken bij SLO. Hij was voor die tijd ruim twintig jaar docent economie en bedrijfseconomie in het vo en het hbo.

Yen Tran is docente economie en bedrijfseconomie aan het Joke Smits College in Amsterdam.

” Doel: uitval op hbo verminderen

Casus – Stichting Goede Doelen*

In deze les waren drie professionals aanwezig als gastdocenten: een audit manager, een financial controller en een commercieel directeur. Ieder groepje werkte ongeveer 25 minuten samen met de professionals aan een specifieke casus. In totaal zijn er vier van deze casussen ontwikkeld. De casus ging om het analyseren van onjuistheden uit een jaarverslag. De professionals werken in de praktijk ook met jaarverslagen. Bij deze casus stond onder andere de vraag centraal: hoe gaat een audit manager om met onjuistheden in de balans? Zeker als de fout niet door henzelf, maar door een cliënt gemaakt is. Door met de manager aan de slag te gaan, kregen leerlingen te zien hoe de leerstof in de praktijk wordt gebruikt. Tijdens gesprekken met de professionals krijgen de leerlingen zicht op studiemogelijkheden en carrièreperspectieven.

Ontwerprichtlijnen

Hoe werk je gestructureerd aan loopbaan- en beroepsoriëntatie tijdens de les? Tijdens het voorbereiden van de lessen hebben we hiervoor een aantal ontwerprichtlijnen gebruikt.

Ontwerprichtlijn 1: Leerlingen worden tijdens de les aangemoedigd om over hun toekomst na te denken.

- Koppel de lesinhoud en eindtermen aan de werkzaamheden van relevante beroepen.
- Maak gebruik van werkvormen en leeractiviteiten waarbij leerlingen en professionals voldoende ruimte krijgen voor interactie en samenwerking.

Ontwerprichtlijn 2: Leerlingen krijgen beter inzicht in hun opleidings- en beroepsmogelijkheden.

- Moedig leerlingen aan om de kennis die zij in de klas opdoen ook in 'praktijk' uit te voeren.
- Zorg ervoor dat de leerlingen tijdens de sessie voldoende gelegenheid krijgen om vragen te stellen aan de professionals.

Ontwerprichtlijn 3: Leerlingen kunnen een beter geïnformeerde keuze maken voor een vervolgopleiding.

- Instrueer de professionals vooraf om leerlingen voldoende te informeren over de carrièreperspectieven. Laat ze vertellen over studielengte, voorselectie en beroepswerkzaamheden.

Bij dit alles geldt ook dat de leerlingen de ruimte krijgen om op de opgedane ervaring te reflecteren. Dit kan in een klassen-leergesprek, maar natuurlijk ook door leerlingen onderling hierover

te laten praten aan de hand van een gespreksformat. Stem dit ook af met het decanaat, de mentor en de studieloopbaanbegeleider.

Een kijkje in de toekomst

De leerlingen hebben in tweetallen gereflecteerd op de les. In het gesprek kijken de leerlingen terug op de manier waarop de leerstof is gepresenteerd door de gastdocenten: wat kunnen zij daarover vertellen? Daarnaast blikken zij terug op loopbaanbegeleiding: wat kunnen zij vertellen over het beroep en de bijhorende studiekeuzes? Aan de start van het gesprek is duidelijk dat leerlingen kunnen aangeven welke beroep(en) zij interessant vinden en wat hen opvalt over dat beroep: 'Nou, die vrouw werkt vooral met de balans en de mutaties en dat viel mij op bij dat beroep'. Door de samenwerking krijgen de leerlingen ook inzicht in het verhaal achter de getallen: 'want zulke dingen hoor je niet zo vaak, je weet niet wat erachter speelt en dat zie je daar dan wel'. Verder geven de leerlingen aan dat ze de interactie met de gastdocent en hun medeklasgenoten erg fijn vinden. De interactie zorgt voor afwisseling: 'op die manier kunnen we samen praten, want als je alleen gaat luisteren, dan werkt het ook niet'. Door het werken in groepjes krijgen leerlingen de gelegenheid om elkaar

aan te vullen en meer informatie te verwerven: 'ik vond het wel fijn, want natuurlijk heb je zelf vragen, maar dan hoor je vragen van andere klasgenoten en dan hoor je toch meer'. Dat de gastdocenten niet alleen de tijd nemen om te vertellen over hun beroep, maar ook aangeven waarom zij bepaalde beroepskeuzes hebben gemaakt, wordt erg gewaardeerd door de leerlingen. Het 'waarom' helpt de leerlingen op weg bij hun studiekeuze: 'Ze kunnen je helpen met laten zien wat je moet kunnen voor het beroep en dan kun je te weten komen wat je wel en niet wilt'. Of: 'dit soort lessen helpen zeker wel met de studiekeuze omdat je een indruk krijgt van wat je later wel/niet wilt doen'. De leerlingen geven aan dat ze dankzij het bezoek van de gastdocenten zien wat je met het profiel E&M en bedrijfseconomie kan doen.

Ook voor de gastdocenten is het leerzaam

Van je dagelijkse werk een les maken voor het voortgezet onderwijs: deze vertaalslag was een uitdaging voor de gastdocenten. De gastdocenten merkten dat de leerlingen extra

basis van de vragen van leerlingen. Zo gaf een leerling bijvoorbeeld aan dat hij registeraccountant wilde worden en heeft hij bij zowel de audit manager als de financial controller de gelegenheid gehad om vragen te stellen over de studie(duur) en beroepswerkzaamheden. Tot slot gaven de gastdocenten aan dat zij de samenwerking in kleine groepjes erg prettig vonden en dat zij merkten dat alle leerlingen de gelegenheid kregen om vragen te stellen of om te reageren.

Breder perspectief op het vak

Of het nu gaat om oud-leerlingen, ouders of mensen uit je eigen professionele netwerk: het mooie aan gastdocenten is dat ze laten zien wat je met het schoolvak bedrijfseconomie allemaal kunt doen. Een oud-leerling die nu in haar werk bezig is met 'supply chain management' kan heel goed laten zien wat leerlingen die nu bezig zijn met iets als voorraadbeheer, daar later mee kunnen doen. Je ziet als leerling vooral ook dat er veel meer kan en dat het geen droge stof is maar, zoals in geval van voorraadbeheer,

een schadeclaim niet gehonoreerd zag, toch als verzekerde bij het bedrijf kon blijven. De leerlingen kwamen met creatieve ideeën, een echte casus en de gastdocent kon dit naast de praktijk leggen.'

De klas uit

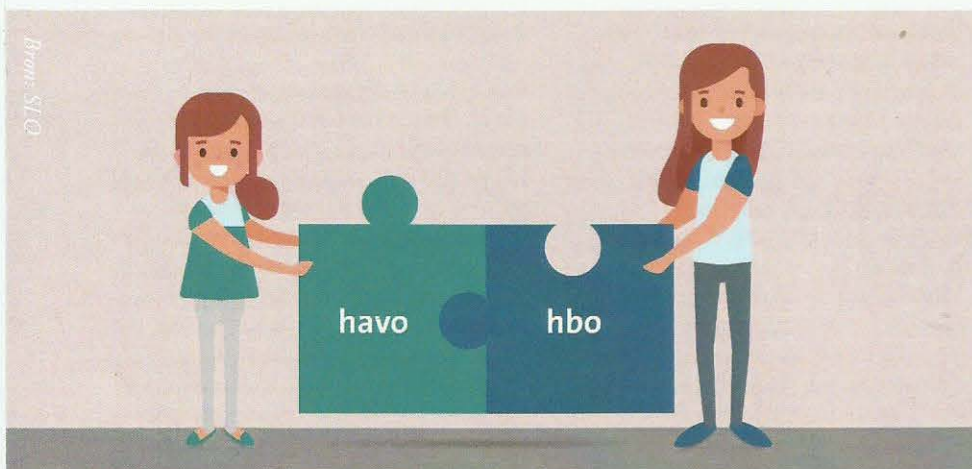
Naast het uitnodigen van gastdocenten, casussen uit de praktijk en leerlinggesprekken is er natuurlijk nog meer mogelijk om LOB te integreren in de vakken economie en bedrijfseconomie. De klas uit, een excursie of stage bij een organisatie kan enorm leerzaam zijn. Hoe pak je dit aan? Hoe pas je het voorbeeldmateriaal dat SLO bijvoorbeeld heeft gemaakt, toe in je eigen lespraktijk? Docent Remon Korteweg ging aan de slag met de digitale handreiking bedrijfseconomie van SLO en gaf er zijn eigen draai aan. Hij werkte in het kader van domein C1, interne organisatie, de SLO-voorbeeldopdracht uit'. 'Ik heb daarbij uiteindelijk gekozen voor de optie dat leerlingen van het bedrijfsbezoek een podcast moesten maken en geen schriftelijk verslag. Dat moeten ze namelijk al te vaak doen bij vakken. Maar een podcast vond ik zelf ook leuk om eens te verkennen. En het lukte. Ik heb het beoordelingsmodel daar zelf op aangepast. De opdracht zelf plus mijn eigen invulling met de podcast werd daarmee een leuke toepassing van LOB.'

Van havo naar hbo: streven naar een betere aansluiting

Wat heb je nodig als school om LOB nog meer te integreren in je onderwijs? Wat kunnen we leren van scholen die hier al intensief mee bezig zijn? Welke aanpakken en materialen kunnen je hierbij helpen? Naast individuele docenten zoals Yen Tran, heeft ook SLO het nodige geïnventariseerd op het terrein van LOB: dit is te vinden op de site van het schakelpunt². Hier staan ook andere aanpakken om bezig te zijn met het schakelpunt havo-hbo. Het kan namelijk vanuit LOB worden vormgegeven, maar ook het profielwerkstuk of hbo-vaardigheden kunnen een insteek vormen. De plaatjes bij dit artikel visualiseren de wens dat havo en hbo aaneengeschakeld zijn: dat leerlingen de overgang tussen havo en hbo minder als een breuk maar meer als twee passende puzzelstukjes ervaren. Op de site van het schakelpunt wordt

begeleiding nodig hadden bij het toepassen van hun kennis in een ander contextuele setting. 'Een bedrijf of een bouwproject is een verschil. Een bedrijf hebben ze in de klas al onderwezen gehad, maar een bouwproject daar moet je echt de stukken van in elkaar zetten en voor de meeste bouwers is dat al moeilijk.' Waarop de financial controller aanvulde: 'je moet ze wel flink helpen. Ik zei: 'ja, kijk vooral onderaan het jaarverslag' en dan komen ze er wel'. Loopbaanadvies werd gegeven op

een wereld op zich met een compleet eigen taal. Het is een beroep, het is praktisch en dat leeft voor kinderen. Ook docent bedrijfseconomie Remon Korteweg onderschrijft dit. 'Ik heb een ouder uitgenodigd die werkte bij een verzekeringsmaatschappij. Hij sprak over de klantenreis, de customer journey. De casus die uiteindelijk door de leerlingen werd besproken ging over een negatieve klantervaring en hoe dan toch de klant behouden kon blijven. De leerlingen moesten ideeën bedenken, hoe een klant die

als het om LOB gaat ook verwezen naar de site van het expertisepunt LOB³ en de diverse tools die zij beschikbaar stellen.

Conclusie en discussie

Het werken met gastdocenten in de klas is een mooie invulling van oriëntatie op studie en beroep. Het geeft leerlingen de ruimte om vragen te stellen aan professionals die daadwerkelijk bezig zijn met een beroep in de economische sector. Het geeft de leerlingen een beeld van hun mogelijke loopbaan. Iets wat voor de docent wellicht een moeilijke opgave is, want wat doet een financial controller nou echt in de praktijk? Leerlingen kunnen op basis van hun ervaringen met de professionals zelf een beeld schetsen van een beroep.

Het werken met gastdocenten is niet de heilige graal om alle verkeerde studiekeuzes op te lossen, maar we denken wel dat het een stap is in de goede richting. Bovendien is het een opkikker voor zowel leerling als docent die inzichten krijgen in de actuele ontwikkelingen bij de verschillende bedrijfs- maar ook financieel-economische beroepen. Leerlingen leren kiezen en nadenken over hun vervolgstudie en beroep, is een onderdeel van de schoolcultuur. Te veel kiezen leidt tot keuzestress, te weinig kiezen leidt tot een gebrek aan richting: zoek samen met collega's en schoolleiding naar het juiste evenwicht.

Reacties zijn welkom: y.tran@rocva.nl, bedrijfseconomie@slo.nl of m.denelzen@slo.nl ■

Aan de totstandkoming van dit artikel werkte verder mee: Quincy Elvira redactielid van Factor D. Quincy Elvira is vakdidacticus economie en bedrijfseconomie aan de eerstegraadslerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam.

Referenties

- Akos, P., Charles, P., Orthner, D., & Cooley, V. (2011). Teacher perspectives on careerrelevant curriculum in middle school. *RMLE Online*, 34(5), 1-9
- LAKS. (2013). *Scholieren eisen tijd en begeleiding voor hun loopbaan*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- LAKS (2016). *LAKS-monitor 2016, hét landelijke tevredenheidsonderzoek onder scholieren in het voortgezet onderwijs*. Nijmegen: ResearchNed in opdracht van LAKS.
- McEvoy, E., Heikinaro-Johansson, P., & MacPhail, A. (2018). An exploration of the influence of professional relationships on the career pathways of physical education teacher educators. *European Physical Education Review*, 25(4) 1-16.
- Meijers, F., & Kuijpers, M. (2014). Career learning and career learning environment in Dutch higher education. Geraadpleegd op 28 maart 2019, van www.leerloopbanen.nl.
- Tran, G.Y. (2019). *Praktijkgericht lesgeven: samenwerken met professionals uit het bedrijfsleven*. Amsterdam: Interfacultaire Lerarenopleidingen UvA
- VO-raad (2014). *Eindadvies Toekom(st)room – Een stroompunt loopbaangericht onderwijs*. Utrecht: VO-raad Utrecht-project Stimulering LOB.
- Yates, A., & Bruce, M. (2017). The future of career education in New Zealand secondary schools: A review of the literature. *Australian Journal of Career Development*, 26(2), 62–70.

¹ https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/001/original/factsheet_studiesucces_uitval_2018_definitief.pdf?1554388038

² <https://slo.nl/handreikingen/havo-vwo/handreiking-se-bedreco-hv/toetsen-school-examen/eindtermen/subdomein-c1-internal/>

